

Sosiaalitutkimuksen mahdollisuuksista hallinnossa

MATTI HEIKKILÄ

ABSTRACT

On the Applicability of Social Research in Public Administration

The application of research results to justify political and administrative decisions has long been considered a characteristic of »progressive» decision-making. However, many factors restrict the conduct and application of social science research in public administration.

The fact that the objectives of decision-making are often unclear and uncertain limits the instrumental applicability of social science research. The results of conceptual, enlightening social science research are accepted by decision-makers only if they are in keeping with the values and experience of the decision-makers. The application of research results is often mere delusion: only after decisions have already been made does the search begin for »research results» which can then be used to justify these decisions.

Tutkimus meta-arvona

»Tutkimuksella kehittäminen» ja »tutkiva kehittäminen» ovat nousemassa uusiksi meta-arvoiksi ainakin suomalaisessa sosiaali- ja terveyshallinnossa. Tästä ovat osoituksina pyrkimykset kytkeä akateeminen perusopetus, tutkimustyö ja käytäntö entistä kiinteämmin toisiinsa (esim. sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnalliset 5-vuotissuunnitelmat).

Mitä ovat arvot yleisellä tasolla? Hodgkinsonin mukaan (1983) ne voidaan ymmärtää »toivottavuuden käsitteinä (*concepts of desirability*), joilla on käyttäytymistä motivoivaa voimaa». Hodgkinsonin kehittelemän arvoparadigman mukaisesti arvojen perusta voi olla affekti- tai emootiotasolla, konsensusostasolla, konsekvenssitasolla tai metafysisellä ideologiatasolla. Modernin hallinnon arvot ovat asioita (toivottavia asiointiloja), joista ollaan laajasti yhtä mieltä. Perusta tulee siis konsensuksesta, tai sitten toiminnan seuraukset osoittavat toimintamallin »arvokkaaksi» (vrt. esim. tuloksista johtaminen). Perusarvoja hallinnossa

ovat siten pragmatismi — lyhyen tähtäimen etu — ja rationaalisuus sinänsä.

Meta-arvoja ovat sellaiset arvot (lähes uskomukset), jotka otetaan annettuina, niitä ei kyseenalaisteta tai pysähdytä analysoimaan.

Perinteisiä hallinnon meta-arvoja ovat mm. tehokkuus, vaikuttavuus, tuloksellisuus ja tulosvastuu (ks. esim. *Palvelevampaan hallintoon* 1990).

On perusteita väittää, että tutkimus, tutkimustiedon hyödyntäminen ja jopa tutkimuksilla legitimointi ovat nousseet meta-arvojen asemaan ainakin sosiaalihalinnossa. Puhuminen tutkimus- ja kehittämistoiminnasta modernin hallinnon tai sosiaalihuollon ja hyvinvointipalvelujen keskeisenä elementtinä on saanut lähes hokeman muodon — se on eräänlaista uusliturgiaa (ks. esim. *Valtakunnallinen suunnitelma sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä sekä ympäristönsuojelun hallinnosta vuosina 1991—1995*). Eri asiakirjoista ilmenee, että sosiaali- ja terveyspolitiikan ohjauksesta vastaava hallinto on huolissaan siitä, että kunnat eivät riittävän ripeästi käynnistele tutki-

mus- ja kehittämisprojekteja. Kuntien »edistyskellsyyttä» jopa punnitaan tällä kriteerillä (vrt. sosiaalihuollon tuke-palkinto 1990). Usko tieteellisen tutkimuksen voimaan paremman hallinnon ja julkisten palvelujen kehittämisessä on lujassa.

Tutkimus ja hallinnon rationaliteetti

Arvioidessaan julkisen hallinnon tutkimuksen tuulia suuntaviivoja Lennart Lundqvist painottaa aiempaa laajempaa näkemystä rationaliteetista. Vastakkain asettuvat tällöin perinteinen weberiläinen tavoite-keino -rationaalisuus ja uusi laajempi näkemys, jota tavataan nimittää ns. likasanko- tai jätteastiarationaliteetiksi (*garbage-can rationality*). Kapea yksilöorientoitunut päätösmaali ei toimi kollektiivisessa päätöksentekoympäristössä. Luopaavimpana Lundqvist pitää jätteastiamalliksi sanottua päätösteorian sovellusta — osin siksi, että sen katsotaan edustavan kollektiivisen päätöksenteon analyysia, siihen sisältyviä epävarmuuksia, ristiriitaisia preferenssejä sekä (perinteisen) rationaalisuuden puutetta (Lundqvist 1985).

Tutkimustiedon asema asettuu hallinnossa eri tavoin siitä riippuen, nähdäänkö hallinnon noudattavan perinteistä weberiläistä kaavaa vai postweberiläistä kaavaa. Postweberiläisessä kaavassa painottuvat jätteastiarationaliteetin ohella organisaatioiden väliset suhteet, desentralisoitu, osin spontaani koordinaatio, dynaamisuus ja konsensus (Lundqvist 1985). Voidaan väittää, että postweberiläisessä kaavassa tutkimuksen tarve on suurempi, samalla kun se muuttaa sille aiemmin mahdollisesti annettua positiota osana päätösprosessia. Esimerkiksi evaluaatiotutkimuksessa tiedostettu arvosidonaisuus ja tutkimuksen poliittisuus ovat johtaneet ns. *stakeholder*-metodiin, mitä voidaan pitää ristiriitaisista odotuksista ja preferensseistä tietoisena hallinnon tutkimuksena.

Pyrin seuraavaksi erittelemään ja jäsentämään tutkimuksen hyödyntämisen problematiikkaa sosiaalihuollossa ja -hallinnossa, jotta voisimme ymmärtää vallitsevaa ristiriitaista tilannetta ja analysoida yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen reaalista mahdollisuuksia tarjota jotain merkittävää päätöksenteolle.

Mitä on tutkimuksen hyödyntäminen?

Hyödyntäminen hallinnossa ymmärretään arkipäiväisessä katsannossa tutkimustiedon käyttönä poliittis-hallinnollisten päätösten valmistelussa ja evaluoinnissa.

Hyödyntäminen ei ole yhtä kuin »soveltaminen» (*application*). Viimemainitulla tarkoitetaan yleensä tutkimustulosten suoraa siirtämistä päätösprosessin osaksi. Kuten myöhemmin tullaan osoittamaan, soveltuu »soveltaminen» käsitteenä paremmin luonnontieteellisen tutkimuksen ja päätöksenteon suhteisiin (vrt. Lampinen 1985, 12).

Hyödyntäminen on tutkijan ja soveltajan välistä vuorovaikutusta, jonka välineinä ovat yhtäältä tutkimustulokset ja toisaalta sovellutukset.

Lähinnä Carol Weissin (1982, 288—305) tutkimusten pohjalta on tullut tavaksi erottaa kolme keskenään erilaista hyödyntämisfunktiota:

- instrumentaalinen tutkimuksen hyödyntämisfunktio
- valistava (*enlightenment*) tai käsitteellinen hyödyntämisfunktio
- symbolinen hyödyntäminen (ks. myös Lampinen 1985, 13—23).

Hieman yksinkertaistaen voidaan määritellä, että instrumentaalinen hyödyntämisfunktio toteutuu, kun hyödyntäjä hankkii tarpeelliseksi katsomansa tutkimustiedon ja sovittaa sen päätöksenteon puitteisiin. Käsitteellisessä muodossa tutkimustieto valistaa sen hyödyntäjää ja muokkaa hänen käsityksiään kohteena olevasta ilmiöstä. Käsitteellisessä hyödyntämisessä tutkimus pikemminkin vaikuttaa hyödyntäjän (päättäjän) ajatteluun ja ongelman hahmottamiseen eikä niinkään lopulliseen päätöstilanteeseen. Symbolinen hyödyntäminen on kenties yleisyynein poliittisessa hallinnossa (vrt. Browne ja Widavsky 1987, 148—149). Siinä tutkimustietoa ei suoraan sovelleta päätöksentekoon, vaan sillä pikemminkin suojataan tai legitimoidaan muilla perusteilla tehtyjä ratkaisuja. Tutkimusten (evaluaation) avulla voidaan myös siirtää hankalaksi koettuja ratkaisuja tuonnemmaksi.

Instrumentaalisen hyödyntämisen mahdollisuudet

Instrumentaalinen hyödyntäminen siis tarkoittaa tutkimustiedon varsin suoraviivaista soveltamista päätöstilanteessa. Tämä funktio perustuu ns. innovaatioketjuun, jolla pyritään kuvaamaan tutkimuksen omaehtoista kehitystä prosessina ja sen hyötyjä päätöksentekijöille (Lampinen 1985, 14—19).

Innovaatioketju saa seuraavan yleisen muodon: perustutkimus → soveltava tutkimus → kehitystyö → soveltaminen.

Parhaimmin innovaatioketjun edustama prosessikehitys soveltuu luonnontieteisiin (esim. lääketieteessä syöpätutkimus, aivututkimus jne). Yhteiskuntatieteissä taas ketju ei sellaisenaan toimi. Syitä tähän on useita. Yhteiskuntatieteistä puuttuvat »kypsät», ennustuskykyiset teoriat. Yhteiskuntatieteille onkin ominaista tietty epätarkkuus — säännönmukaisuudet (invarianssit) korvautuvat todennäköisyyksillä (probabiliteeteillä). Yhteiskuntatieteellinen tieto ei kumuloidu yhdeksi yhtenäiseksi teoriaksi, vaan pikemminkin useiksi päällekkäisiksi ja toisiinsa löyhästi sidoksissa oleviksi paradigmoiksi (vrt. Blume 1977).

Kun yhteiskuntatieteilijä lähestyy tutkimusongelmaansa (esim. vanhusten suoriutuminen haja-asutusalueilla tai lasten pahoinpitely), hän varsin harvoin voi ottaa lähtökohdaksi yhtä valmista teoriaa, josta relevantit käsitteet ja kuvausvälineet olisivat dedusoitavissa. Lähtökohta on pikemminkin tutkittavan ilmiön oma logiikka. Tutkija pyrkii löytämään käsitteitä ja muuttujia, jotka kuvaisivat ja jäsentäisivät kohdetta mahdollisimman hyvin (Smid 1973). Tähän problematiikkaan liittyvä läheisesti kysymys (arki)tiedon ja kokemuksen vähäisestä abstrahoitumisesta ja kumuloitumisesta. — Ilmiö, joka näyttäisi erityisesti korostuvan sosiaalihuollossa ja -työssä. Ainakin toistaiseksi välineet syntetisoida ja siirtää ruohonjuuritasolla kerättyä kokemus- ja tietomateriaalia ilmiöiden välisistä yhteyksistä ja interventioden vaikutuksista ovat puutteellisesti kehittyneet.

Ongelmanratkaisumalli

Ongelmanratkaisumalli on innovaatioketjun rinnalla toinen keskeinen käsite instrumentaalisen hyödyntämisen alueella. Käsite on tuttu ja tavallinen ns. toimeksiantotutkimuksissa. Yksinkertaisesti lähdetään siitä, että tutkimuksen tehtävänä on tarjota päätöksentekijälle tietoa ja menetelytapasuosituksia, joita voidaan soveltaa ongelmanratkaisuun. Lähtökohtana on se julkishallinnossa harvinainen tilanne, että päättäjät, esimerkiksi kunnan sosiaalilautakunta, kykenee identifioimaan itseltään (vielä) puuttuvan tiedon, jolloin tutkimuksella pyritään täyttämään jokin tiedollinen aukko, jolla on strateginen merkitys suunnittelun, kehittämisen tai päättämisen kannalta.

Ongelmanratkaisumallissa työskentelevä tutkija on eräänlainen teknokraatti, joka hyväksyy asetun päätöksentekotilanteen (toimeksiannon, ongelman tai tavoitteen tulkinnan tai määrittelyn) ja käyttää asiantuntemustaan sen tiedollisessa hallin-

nassa. Tutkija tai evaluaattori on jo poliitikon roolissa.

Yhteiskuntatieteiden luonne asettaa vakavat rajoituksensa ongelmanratkaisumallille. Parhaimmillaan yhteiskuntatieteet ovat kuvatessaan yhteiskunnan ilmiöitä ja ennen kaikkea problematisoidessaan yhteiskunnallisia vuorovaikutussuhteita. Tästä seuraa, että yleensä yhteiskuntatieteellinen analyysi pikemminkin komplisoi tutkittavaa ilmiötä kuin pelkistää niitä helpommin ymmärrettävään, hallittavaan tai manipuloitavaan muotoon. Tämä on erinomaisen tärkeää ja samalla pulmalista erityisesti ns. sektoritutkimuksessa.

Edelleen reaali maailmaan sijoituvia yhteiskunnallisia ilmiöitä tutkittaessa mahdollisuudet päästä käsiksi kausaalisuhteisiin ja soveltaa esim. kokeellisia tutkimusasetelmia ovat äärimmäisen harvinaisia (Hellstern 1986). Tästä osittain seuraa yhteiskuntatieteellisen evaluaatiotiedon vähäinen yleistettävyyttä, kontekstisidonnaisuus — ja kaiken tämän seurauksena varsin vähäinen käyttö päätösprosessin osana.

On vielä aihetta korostaa, että ongelmanratkaisumalli yleensä ottaa annettuna, ainakin implisiittisesti, että päättäjän tai tilaajan ja tutkijan arvot ovat samansuuntaiset. Tämäkään ei usein pidä paikkaansa. Päinvastoin kriittinen yhteiskuntatieteilijä usein tutkimuksessaan kritisoi tai kyseenalaistaa tilaajan (hallinnon, byrokratian) arvoja eikä välttämättä suostu ottamaan annettuna tilaajan tilannemäärittelyä. Tästä hallinnon ja tutkimuksen arvojen ristiriidasta käsin ovat kehittyneet modernit evaluaatiotutkimuksen muodot, mm. interaktiivinen malli ja *stakeholder*-malli. Kumpaisessakin korostuu prosessin kaikkien osapuolten sitouttaminen tutkimukseen samoin kuin evaluoitavan ilmiön tai ohjelman arvioitavuuden analyysi (*evaluability assesment*) (esim. Palumbo 1987; Hellstern 1986).

Tiivistetyt johtopäätökset tästä tarkastelusta voidaan ilmaista seuraavasti:

- kunnallishallinto ja sen osana sosiaalitoimi odottaa lähinnä tutkimustiedon instrumentaalista hyödyntämistä (ongelmanratkaisumalli)
- juuri tässä sosiaalitutkimus on heikoimmillaan ja antaa vähiten.

Käsitteellisen eli valistavan hyödyntämisen mahdollisuudet

Perusajatus käsitteellisessä hyödyntämisessä on, että tutkimuksilla ja niiden tuloksilla on vaikutusta pikemminkin ratkaistavan kysymyksen tai ongel-

man muotoiluun kuin itse lopputulokseen. Vaikutus oletetaan epäsuoraksi. Päättäjät ja politiikan muotoilijat lukevat tutkimuksia perehtyäkseen ongelma-alueeseen ja saadakseen käsitteellisiä apuvälineitä sen hahmottamiseen sekä saadakseen mahdollisesti uusia ideoita. Tutkimusten, niiden tulosten ja toteutettujen ratkaisujen keskinäiset suhteet ovat siten välillisiä ja epäsuoria. Tutkimusten hyödyntäminen ei tapahdu missään nimenomaisessa päätösprosessin vaiheessa, vaan optimaalisimmillaan ennen päätösprosessia.

Esimerkkeinä valistavan hyödyntämisen pyrki- myksistä voidaan pitää sosiaalipolitiikan alueella niitä 1980-luvun lopun tutkimuksia, joissa on sekä teoreettisesti että empiirisesti analysoitu köyhyyt- tä, huono-osaisuutta ja syrjäytymistä. Raporteis- sa on ollut varsin vähän ainesta esillä olevien on- gelmien eliminoimiseksi tai lievittämiseksi. Sen sijaan niillä on pyritty vaikuttamaan pitemmän ajan kuluessa — muuttamaan vallitsevaa kuvaa sosiaalisesta todellisuudesta.

Oleellista on myös huomata, että yhteiskunta- tieteiden tuottamat tulokset tulevat hyväksytyiksi vain siihen määrään, kuin ne sopivat yhteen aikai- sempien tietojen ja kokemusten kanssa (Lampinen 1985, 21—22). Tutkimustiedon suhde ns. arkitie- toon ja toisaalta arvoihin on kompleksinen. Voi- daan väittää, että tutkimus tuottaa yhteiskunta- politiikan muotoilijoille ja päättäjille tietoa, joka auttaa heitä jäsentämään omaa aikaisempaa tieto- aan. Edelleen, ainakin sosiaalipolitiikassa sekä alan tutkimus että sen kohteet (esim. sosiaaliset ongelmat) ovat erittäin arvosidonnaisia ja usein hyvin poliittisia. Sosiaalitieteellisellä tiedolla ei siten ole mitään autoritatiivista asemaa päätöksen- teossa (Lindblom ja Cohen 1979, 40—54). Tieto on tavallisen arkitiedon täydennystä, ja sen on, tul- lakseen hyväksytyksi, oltava yhdensuuntaista ar- kitiedon ja havaintojen kanssa. Mikäli näin ei ole, tulee tutkimustieto torjutuksi.

Poliittinen hyödyntäminen

Poliittisella tai symbolisella hyödyntämisellä ym- märretään yleensä tilannetta, jossa tutkimusta käy- tetään epäsuorasti tukemaan ja legitimoimaan har- joitettua politiikkaa. Symbolisen hyödyntämisen malli on erityisen problemaattinen ja paljon käsitelty evaluatiokirjallisuudessa (esim. Palum- bo 1987, Hellstern 1986). Tutkimustiedon käyttö on tällöin selektiivistä. Tutkimus tilataan päätök- senteon tai ohjelman toteuttamisen jälkeen. Tulok-

sia myös julkistetaan vain niiltä osin kuin ne tu- kevat tehtyjä ratkaisuja.

Sosiaalihuollossa on aika ajoin näkyvillä pyr- kimystä hakea legitimizeettia vallitseville hallin- nollisesti painottuneille toimintatavoille akateemi- sesta tutkimuksesta. Harvemmin siinä kuitenkaan onnistutaan. Sen sijaan julkistetut ja politiikkaan nähden kriittiset tulokset jäävät helposti unohtuk- siin, vaille kansalaiskeskustelua ja *feedback* -vai- kutuksia. Toiminta jatkuu ennallaan.

Julkishallinto tutkimustiedon hyödyntäjänä

Sosiaalihuolto ja sen kehittäminen voidaan ym- märtää päätösprosessina. Carol Weissin (1978, 536) mukaan päätöksenteon luonteessa voidaan erottaa kaksi suuntausta. Rationaaliossa päätök- senteossa tutkimustiedon hyödyntäminen tapahtuu instrumentaalisen mallin mukaisesti. Antirationaa- lisessa tai eksistentiaalisessa (Lampinen 1985, 45) päätöksenteossa puolestaan painottuu valistava hyödyntämismalli (vrt. myös edellä käsiteltyä hal- linnon rationaliteettia).

Rationaaliossa päätöksenteossa korostuu hyödyn maksimointi. Keskeistä on tavoitteiden ja keino- jen selkeä erottaminen. Kaavamaisesti rationaal- in prosessin vaiheet ovat tavoitteiden asettaminen, toimintavaihtoehtojen erittely, toimintavaihtoeh- tojen evaluointi ja viimein parhaan vaihtoehdon valinta. Valinnan keskeinen kriteeri on utiliteetti. Rationaalista päätösprosessimallia on tunnetusti hankalaa soveltaa prosessoitaessa monimutkaisia ja luonteeltaan normatiivisia yhteiskunnallisia on- gelmia.

Eksistentiaalisen päätöksenteon voidaan katsoa perustuvan ns. inkrementalistisen päätöksenteon teoriaan (Braybrooke ja Lindblom 1963). Siinä päätösten skaala (vapausasteet) on rajoitettu ja päätösten seuraukset (hyödyt) arvioidaan poliittis- ten intressien pohjalta — ei asiantuntija-analyys- in pohjalta.

Itse asiassa sosiaaliasioista päättäminen on pit- kälti inkrementalistista tai jopa eksistentialistista — lukuisten normatiivisten intressien hieman sat- tumanvaraista yhteensovittamista. Leimallista on tietynasteinen antisuunnitelmallisuus, pluralisti- suus (arvopluralismi) ja reaktiivisuus sekä impul- siivisuus.

Yleensä rationaalisen, tutkimuksen instrumen- taalista hyödyntämistä korostavan päätöksenteon malleja on kehitelty yksityisissä organisaatioissa, joissa tavoitteet ovat selkeämpiä, yksiselitteisem-

piä ja keinojen määrä ja sisäiset vapausasteet suu-remmat. Julkisen sektorin tavoitteet ovat yleensä epäselviä, epäoperationaaleja, keskenään osin risiiriitaisiakin, ja niitä on paljon.

Arvioitaessa tutkimustiedon hyödyntämisen mahdollisuuksia byrokraattisessa (hierarkkisessa) hallinnossa on vielä hyödyllistä selvittää, kenellä on valta ja millainen on viraston (byrokratian) kulttuuri. Sosiaalihuollossa keskeisellä sijalla ovat professiot ja professionaalinen työ (*professional street-level bureaucracy*). Oman työn korkea teoreettinen ja tieteellinen hallinta korostuu ainakin ammattikuntien itseanalyysissa. Tällaisesta perusasetelmasta seuraa automaattisesti, että professiot vaativat laajaa autonomiaa, valtaa määrittellä omaa työtään ja sen organisaatiota. Tämä puolestaan on potentiaalinen konfliktien lähde, koska byrokraattisessa toiminnassa perusta on ulkoisissa säännöissä (ohjaus), konformismissa (kontrolli) ja odotetussa lojaliteetissa (hierarkia). Professionaalinen tiedonkäyttö on juuri oman erityisalan/tieteenalan valistavaa hyödyntämistä.

Nykypäivän sosiaalihuollon tilannetta kunnissa voidaan mielestäni pitkälle ymmärtää klassisen weberiläisen byrokraattisen rationaliteetin ja professionaalisen rationaliteetin välisenä jännitteenä.

Crozier (1964, 165) puhuu eräänlaisesta vallan muuntumisen paradokseista. Hänen mukaansa yhteiskunnan ja sen prosessien monimutkaistuminen johtaa automaattisesti professionalistien vallan lisääntymiseen. Toisaalta tällainen vallan kasvu johtaa myös uusien byrokratisoivien sääntöjen ja ohjeiden (normien) syntymiseen. Niitä on puolestaan suojeltava ja valvottava. Itse asiassa professionalistit syövätkin tässä prosessissa omaa valtaansa. Käytännön tasolla tämä merkitsisi, että hallintokulttuuri ei muuttuisikaan »tutkimusystävällisemmäksi».

Osmo Lampisen (1985, 56—57) arvion mukaan tutkimustiedon hyväksikäyttöä vaikeuttaa kolme kehitystrendiä julkisessa hallinnossa. Ensinnäkin hallinnon poliittisuus: poliittiset näkökohdat ajavat yleensä ohi tieteellisellä tiedolla perusteltujen ratkaisujen. Toiseksi päätöksenteko on eksisten-

tialista luonteeltaan — sattumanvaraista ja epärationaalia (vrt. jäteasteoria). Usein ratkaisut tehdään ensin ja perustelut kehitellään jälkeenpäin. Kolmantena tekijänä Lampinen korostaa hallinnon professionalistista spesialisoitumista, mikä voi johtaa myös vain yhden tieteenalan suosimiseen muiden kustannuksella (vrt. myös Blume 1977).

LÄHTEET

- Blume, S. (1977): Policy as Theory: A Framework for Understanding the Contribution of Social Science to Welfare Policy. *Acta Sociologica* 20:3, s. 247—262.
- Braybrooke, D. ja C. Lindholm (1963): *A Strategy of Decision*. New York.
- Browne A. ja A. Wildawsky (1987): What Should Evaluation Mean to Implementation? Teoksessa *The Politics of Program Evaluation*, toim. D.J. Palumbo. Sage, London.
- Crozier, M. (1964): *Le phénomène bureaucratique*. Paris.
- Hellstern, G.M. (1986): Assessing Evaluation Research. Teoksessa *Guidance, Control and Evaluation in the Public Sector*, toim. F.X. Kaufmann, G. Majone, V. Ostrom ja W. Wirth. The Bielefeld Interdisciplinary Project. Walter de Gruyter, Berlin.
- Hodgkinson, C. (1983): *The Philosophy of Leadership*. Basil Blackwell, Oxford.
- Lampinen, O. (1985): Yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen hyödyntäminen poliittis-hallinnollisessa päätöksenteossa. Suomen Akatemian julkaisu 6/1985. Helsinki.
- Lindblom, C. ja D. Cohen (1979): *Usable Knowledge*. New Haven.
- Lundqvist, L. (1985): From Order to Chaos: Recent Trends in the Study of Public Administration. Teoksessa *State and Market. The Politics of the Public and the Private*, toim. J.E. Lane. Sage, London.
- Palumbo, D.J. (toim. 1987): *The Politics of Program Evaluation*. Sage, London.
- Palvelevampaan hallintoon* (1990). Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle julkisen hallinnon uudistamisesta. VAPK, Helsinki.
- Smid, H. (1973): On the Conditions of Applied Social Science. *Social Science Information* 5.
- Valtakunnallinen suunnitelma sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä sekä ympäristönsuojelun hallinnosta vuosina 1991—1995*. VAPK, Helsinki. 1990.
- Weiss, C. (1978): Improving the Linkage between Social Research and Public Policy. Teoksessa *Knowledge and Policy. The Uncertain Connection*. Washington.
- Weiss, C. (1982): Policy Research in the Context of Diffuse Decision Making. Teoksessa *Social Science Research and Public Policy Making*, toim. Kallen, Kosse, Wagenoor, Klopogge ja Vorbeck. Oxford.